

Književne novosti.

Matija Kračmanov Valjavec. Poezije, izdala »Slovenska Matica«. Uredil Fr. Levce. V Ljubljani založila »Slovenska Matica«. Tiskali J. Blaznikovi nasledniki. Str. 304.

Kot nekako mašilo za tožno vrzel v lepem slovstvu ¹⁾ je po mojem mnenju porabila letos »Matica« Valjavčeve pesmi in jih tako otelā pozabnosti. Nekateri smatrajo sicer Matijo Kračmanovega Valjavca ne samo za pesnika po božji volji, temveč za pravega mojstra v nekaterih piesah. Čudno je le to, da je Valjavec v zrelejših letih sam dal slovo pesništvu, čudno je tudi, da se Valjavec ni dal izlepa pripraviti do izdave raztresenih svojih izdelkov in je »odlučio izbor svojih pjesama spremiti na novo izdanje ponajviše na Levčevo prigovarjanje.²⁾ Pa ne da bi bil Valjavec slovenski Chamisso, ki je do smrti dvomil, je li pesnik ali ni, dasi je bil vsestranski občudovan?

Predgovor se odlikuje poleg skrbno sestavljene snovi po lepem jeziku, prozornem slogu in mirni, prepričevalni besedi. Kar nam pa pri prof. Levcu posebno ugaja, je to, da nas v svojih essayih nikdar ne dolgočasi, da vedno vpleta ali zanimive dogodke ali svoje lastne lepe opazke, ki težnjo spisa podpirajo, a bralce priklepajo na spis. A navzlic temu zbirka Valjavčevih pesmi času ni primerna. Če pomislimo, kako visoko se je povzdignilo pesništvo zadnji čas v Slovencih, kako se je otreslo romanticizma in klasicizma in ubralo povsem nove struje in strune, moramo reči, da je Valjavec-pesnik danes anahronizem. Gospod urednik hvali zlasti in po vsej pravici pesnikovo narodno dikcijo in poljudni jezik. In to ni majhna prednost, zakaj meja med narodno in banalno ali trivialno dikcijo je strašno medla in prestopi jo ne vedi kdaj, komur ni od rojstva vdahnjena fini, estetiški okus. »Tica — pivka« je baje vzor basni, pisane v naivnem narodnem slogu. Mislimo, da bi se ta zares ljubka snov dala vseeno lepše in vendar poljudno opeti. In naposled, saj je mogoče, da bo pričujoča zbirka ugajala preprostemu ljudstvu, in res je, da potemtakem gre Valjavcu v tem pogledu veliko priznanje, ali s stališča današnje poezije sodimo, da ne bo naslajala vsega naroda. Valjavec se je kot štiriindvajsetletni mladenič olevil pesniškega navdušenja in je na folkloristiškem, pozneje na filološkem polju začel svojemu in hrvaškemu narodu več koristiti, nego mu je

¹⁾ Noče nam v glavo, zakaj »Matica« ni kupila Krsnikovih spisov. Ugovor, da so baje dediči zahtevali previsok honorar, ne more veljati. Če si je upal kupiti Krsnikove spise privaten založnik, ki ima menda manj kapitala nego »Matica«, tem lože bi bila kupila te spise »Matica« sama. To bi bila pravzaprav njena dolžnost in bi bilo njej sami na korist. Njena dolžnost je, zbirati dobro literarno blago, kakor to dela »Matica Hrvatska«. Z izdajanjem krasnih Krsnikovih povesti bi si bila »Matica« pa tudi pridobila večjih simpatij in novih članov, in za več let bi bila preskrbljena z izbornim novelističnim gradivom. Nič ne pomaga tožiti, da je premalo članov. Dajte ljudem dobrih, modernih knjig! Novi naročniki pridejo potem sami od sebe!

²⁾ Uspomeni Matije Valjavca. Nekrolog. Napisao dr. Avgust Mušič. Str. 15.

koristil na pesniškem polju. Težišče njegovega delovanja sega torej v znanstvo. A vse neprecenljive zasluge te vrste nas ne morejo zaslepiti za nedostatke njegove muze. In to ocenjamo tukaj. Glavno svojo moč kot pesnik kaže v narodni epiki, rekše v legendah in basnih, izmed katerih so nekatere prav ponarodele, n. pr. »Od nebeške gloriije«, »Ovsenjak«, »Tica-pivka«. Zato se nam zdi, da bi bila »družba sv. Mohorja« veliko bolj poklicana izdati njegove izbrane pesmi ali da bi bila vsaj nekatere prijavila v »Večernicah« ali v »Koledarju« nego »Matica Slovenska«, ki je namenjena omikanemu občinstvu. Kaj se naposled velika večina Mohorjanov meni, ali in kdaj je bila kaka pesem že priobčena! Filologa se je pokazal Valjavec že s tem, ko mu je bilo v poznejši dobi žal svojih nečistih rim. Saj rime niso nikakšen integrirajoč del poezije ter pospešujejo samo zvonkost in takt. Ko bi vsak končni glasnik v vrsti pesniku deli na tehtnico, kam bi pa prišli? Šestomere je delal Valjavec zelo spretno, a za našo dobo heksametri sploh niso prebavni. Med najboljša njegova pesniška dela se lahko prišteva »Vojska z volkom in psom« (v tej zbirki naslovljeno: »Volk in pes«), ki v marsičem spominja na Homerjevo »Batrachomiomachio«. ¹⁾

Tudi »Hrvatska Matica« izdaje včasih pesemske zbirke starejših pisateljev, a ti so vendarle vseskozi leposlovci, dasi niso zmerom korifeje.

A. Medved.

F. V. Krejčič: Kako se razvijao moderni svetovni nazor. Prevedeno iz »Lidove knihovny«. Prag. 1900. Izdavač Šmeral. Radnička knjigotiskara.

Drobna brošurica, pa zlata vredna! V njej razlaga pisatelj z jedrnatimi besedami razvoj človeške misli izza grško-rimske dobe pa do današnjih dni. Zanimiva je ta razvoj, zanimiva je ta pot, po kateri je hodil duh človeški. Tri poglavitne dobe razločujemo na tej poti: Staro, grško-rimsko »pagansko«, srednjevečno krščansko (katoliško) in pa novo. Vsaka teh treh dob je imela svoje posebno naziranje o svetu in o pomenu človeka na tem svetu.

Ideal grškega svetovnega nazora je bil harmonski, krasno razviti individuuum in vseobče blagostanje njegovega naroda; ali ta nazor ni poznal obzirov na druge ljudi, ni poznal sočutja za potlačence, ni imel ljubezni za celo človeštvo. Njemu je bil človek samo svobodni državljani grški — vse drugo je bilo suženj in barbar. Ti egoistni nazori so se pri Rimljanih, ki niso imeli dovolj čuta za lepoto, še poostrili. Grški svetovni nazor je bil, da se izrazimo kratko, umetniško - estetični. Do takega nazora so se mogli popeti samo nekateri izvoljenci sredi brezpravne mase; ta nazor ni stal na trdni in naravni podlagi.

Kršćanstvo je zapisalo na svoj prapor bratovstvo in enakopravnost vseh ljudi; zato je bilo krščanstvo prvi mednarodni svetovni nazor. Da je moglo krščanstvo delovati na napol divje barbare, moralo se je organizovati, in ta organizacija je bila cerkev katoliška s svojim poglavarjem v Rimu. Kakor je stari Rim podjarmil celi tedanji svet pod svojo politično oblast, tako si je verski poglavar rimski podvrigel poлагoma vse narode evropske in tudi nekatere drugih delov sveta pod svojo cerkveno oblast in jim tako odprl nov nazor o svetu — krščanski (katoliški) nazor. Do popolne harmonije se je razvil ta nazor v srednjem veku. Ta nazor je bil čvrst, enoten in lepo zaokrožen in je obsegal

¹⁾ Ona vmetka o »Kračah« in »heksametrčku« bi se pa bila lahko izpustila, ker samo iluzijo močno motita.

Pis.